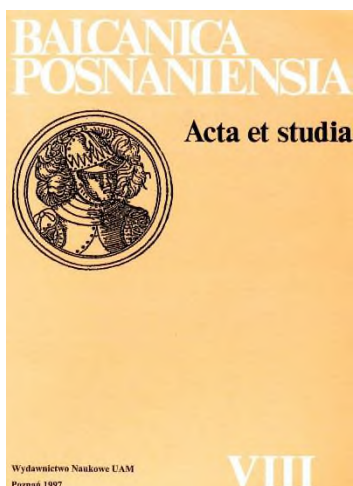

Pentek Zdzisław, *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1997, t. 8, s. 93–108.*

<https://doi.org/10.14746/bp.1997.8.9>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54689>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

POLSCY UCZESTNICY WYPRAWY WARNEŃSKIEJ

ZDZISŁAW PENTEK

ABSTRACT. Pentek Zdzisław, *Polscy uczestnicy wyprawy warneńskiej*, (Polish participants in the Varna Expedition). Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, VIII, Poznań 1997, Adam Mickiewicz University Press, pp. 93-108. ISBN 83-232-0762-3. ISSN 0239-4278. Text in Polish with a summary in French.

The article is an attempt at establishing the personal list of King Władysław III Warneńczyk's (1424-1444) retinue during his anti-Turkish campaign in the years 1443-1444. On the basis of documents and narrative sources the author indicated about 100 persons who took part in this expedition. This conclusion should be considered as a working one, especially in case of the participants of the Battle of Varna.

Zdzisław Pentek, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Historii, ul. Św. Marcin 78, 61-809 Poznań, Polska-Poland.

Tematem niniejszych rozważań jest próba personalnego ustalenia polskich uczestników wyprawy warneńskiej, którzy obok króla Władysława Warneńczyka (1424-1444) wzięli udział w tej ekspedycji. Rozważania te nie byłyby pełne, gdybyśmy również nie wzięli pod uwagę okresu poprzedzającego tę wyprawę, a zatem w kręgu zainteresowań znajdują się wszyscy ci, którzy towarzyszyli dowodnie polskiemu monarsze w latach 1443-1444 i w przeważającej części wzięli udział w bitwie warneńskiej.

Oświecenie źródłowe kwestii personalnej obsady otoczenia króla (pomijając ich ogólną liczbę) można podzielić na dwa typy przekazów: pierwsze mają charakter dokumentalny i są to przede wszystkim rozporządzenia, przywileje, nadania, korespondencja, etc. pochodzące z kancelarii królewskiej Władysława. Drugi typ wśród interesujących nas przekazów ma charakter narracyjny, a więc są to kroniki, pamiętniki i relacje. Szczegółową charakterystykę i krytykę, zwłaszcza źródeł narracyjnych, przeprowadzono już wielokrotnie w literaturze przedmiotu (O. Halecki, J. Dąbrowski), a zatem pominiemy ten wątek, czyniąc jedynie wyjątek wobec nowych, wcześniej nie wykazywanych materiałów źródłowych.

Pewne wskazówki przy opracowaniu i kwerendzie związanej z prezen-

towanym tematem wypływają z publikacji Saturnina Kwiatkowskiego, choć jego zainteresowania biegły innym torem, a konkluzje nie zawsze są trafne z obecnego punktu widzenia.

Uczestników wyprawy na Węgry i późniejszej ekspedycji warneńskiej zdradzają – jak powiedziano wcześniej – przede wszystkim dokumenty, które zostały opublikowane m.in. w *Kodeksie Dyplomatycznym Wielkopolski*, *Kodeksie Dyplomatycznym Małopolski*, w *Zbiorze dokumentów małopolskich*, *Aktach Grodzkich i Ziemskich* z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie, w *Starodawnych prawa polskiego pomnikach* i w *Codex epistolaris*. Uwagę szczególną wzbudzają tu testatorzy dokumentów królewskich i osoby obdarzone zapisami. Spośród zaś źródeł narracyjnych wymienić należy przede wszystkim *Roczniki* Jana Długosza. Wymienia on obok osoby monarchy 30 dygnitarzy świeckich i duchownych, którzy towarzyszyli królowi w latach 1443-1444 lub znaleźli się przejściowo w otoczeniu monarchy w tymże czasie. Wśród tej grupy znajduje się 12 rycerzy, którzy wzięli udział w bitwie pod Agrią w 1442 r., a ich herby obok 12 węgierskich, zostały namalowane w r. 1443 w kościele NMP w Budzie z polecenia króla. Drugim współczesnym bitwie źródłem są dwa *Kalendarze krakowskie* (*Calendarii Cracoviensis*) i *Kalendarz katedry krakowskiej*, wspominające trzech nieznanych Długoszowi poległych w bitwie warneńskiej. Filip Kallimach wzbogaca listę o postać Leszka Bobrzyckiego, ale zdaje się być to postać nieautentyczna i podsunęta jedynie przez więcej niż bliską znajomą poety – Fanii (Kallimach, 195). Interesującym jednak, pochodzącym z początku XVI wieku, źródłem są *Pamiętniki Janczara*, czyli dzieło Michała Konstantynowicza piszącego o jeńcach polskich, komornikach królewskich – niestety bezimiennych – którzy po bitwie rozpoznali głowę króla i z rozkazu wodzów tureckich zostali wkrótce ścięci (Janczar, 242).

Należy jednak pamiętać, iż trudno o precyzyjne ustalenie liczby uczestników samej bitwy na podstawie materiału źródłowego, jakim dysponujemy. Część z prezentowanej poniżej listy uczestników wyprawy na Węgry opuściła szeregi armii królewskiej wcześniej lub stanowiła jej skład przejściowo, a jeśli nawet wzięła ostatecznie udział w bitwie warneńskiej, to brak na to odpowiednich poświadczeń źródłowych. Kapitałne znaczenie ma tu materiał dokumentalny i epistolarny, ponieważ dostarcza on niejednokrotnie unikatowych informacji o towarzyszach Władysława Warneńczyka w kampanii antytyureckiej. Poniższe ustalenia należy zatem traktować roboczo.

1. Abraham Czohlewski [*Abrahae Czochlewsky*] podstarości wyszehrodzki, otrzymał nadanie dożywotnie wsi Kamiennepole i Podworce 27 IV 1443 r. w Budzie (ZDM 2454).

2. Adam z Włoszczowa otrzymał 200 grzywien na wsiach Szypowice, Sierbowice i Szyce 22 VIII 1444 r. w Waradynie (ZDM 689).

3. Andrzej z Melechowa [*Andreas de Melechow*] otrzymał 15 VII 1443 r. w Budzie 200 grzywien na wsi Stroniatyn (ZDM 2465).

4. Andrzej z Pomorza h. Kierdeja, pisarz ziemski przemyski 1436-1463, do r. 1444 występuje w dokumentach kancelarii królewskiej, jako notariusz [*Andreas de Manczycowice*] (Kwiatkowski, Urzędnicy kancel., 161-162; Urz. III/1, 214).

5. Andrzej z Sienna [*Andreas de Senno*] h. Dębno, uniknął niewoli po klęsce warneńskiej (D. IV, 731; Lel. Tarn. 204).

6. Andrzej Trestka, bliżej nieznan. Król poczynił dla niego zapis 200 marek na Ciężkowicach w starostwie grybowskim w dniu 26 VIII 1444 r. (KDM 1467).

7. Bieniak z Będlewa h. Łódzia († 1450), syn Wawrzyńca i Wichny z Uzarzewa. Wzm. od r. 1411, stol. 1435-1438 i chor. pozn. 1438-1450 (KDW X, 1669, 1680; Urz. I/1, 179; SHGPoz. I, 28; KDM 1460; ZDM 628, 687, 2487; PSB II, 2). Brał udział w bitwie.

8. Bieniasz z Orzka [*Benesio de Zorzski*], otrzymał 22 V 1443 r. 40 grzywien na wsi Siedliska (ZDM 2460).

9. Bogdan Hynkowicz [*Bogdan Hincowicz*], otrzymał 22 IX 1444 r. pod Orsovą 100 grzywien na wsi Tlustna (ZDM 2495).

10. Danek Małdajewicz [*Dasko Moldayewycz*], otrzymał 10 V 1444 r. na wyspie Csepel nadanie wsi Nieświcz (ZDM 2481).

11. Dersław Włostowski [*Derslaus Wlostowski*], h. Oksza. Jest wymieniany przez Kalendarze krakowskie (MPH VI, 671; II, 936; 2, V, 184) poległ pod Warną. Był starostą kamienieckim od 11 XI 1433 r. do co najmniej 1440 r. i starostą sądeckim od 30 III 1430 do 26 VI 1432 r. (Urz. IV/1, 305).

12. Gniewosz z Mościsk, sędzia ziemi chełmskiej (1444-1466), otrzymał potwierdzenie królewskie nabycia 4 dworzyszcz we wsi Kleszków od Filunda, koniuchy król. 28 VIII 1444 r. w Waradynie (ZDM 693).

13. Grot z Jankowic, wzm. od 1429, burgr. krakowski 1459, (KDW X 1680; Bon. 8, 212). Wymieniany w dokumentach również w r. 1442, co zapewne świadczy o udziale w całej wyprawie króla na Węgry.

14. Grzegorz z Sanoka h. Strzemię (ok. 1407 – 29 I 1477). Znany pisarz i poeta doby jagiellońskiej, abp lwowski (1451-1477), towarzyszył królowi podczas wyprawy warneńskiej jako jego notariusz i spowiednik (Kallimach, *Vitae*). Z bitwy uszedł cało dzięki ucieczce, w której pomógł mu Jan Hunyady (PSB IX, 86-89; Nitecki, 73; D. IV, 731; Kallimach, *Vitae*; Lel. Tarn., 204).

15. Hińcza (Hynek) z Balic [*Hinkone de Balicze*] h. Topór, dworzanin król., chorąży sandomierski 1444 i marszałek nadworny (1444) (Urz. IV/1, 169 i X, 85; ZDM 676, 687, 692; KDM 1445; ZDM 2487; PSB IX, 521; D. IV, 690; MPH III, 275 – Spominki przeworskie; Lel. Tarn. 204). Poległ w bitwie warneńskiej, odznaczony się w r. 1442 w walkach z Turkami, stąd też wizerunek jego herbu został umieszczony w kościele NMP w Budzie.

16. Hryćko Kierdejowicz z Pomorza [*Hriczkoni de Pomorzani*] h. Kierdeja († 1462). Brał udział w wyprawie i walkach w Słowacji i na Węgrzech. Jak wynika z datacji dokumentów towarzyszył królowi jeszcze 26 VIII 1444 r.

w Waradynie, po której to dacie opuścił obóz królewski i powrócił do kraju. Pełnił urzędy: starosty chełmskiego 1431-1438, kasztelana lwowskiego 1434-1438, wojewody podolskiego 1439-1462, starosty podolskiego, trembowelskiego 1449-1462, krasnostawskiego 1433-1462 i ratneńskiego 1431. (KDW X, 1680; KDM 1464; ZDM 646, 686, 693, 2483, 2490; PSB XII, 423-424; Urz. III/1, 379).

17. Idzi z Sudolu wym. w dokum. wystawionym w Waradynie 26 VIII 1444 r. być może uczestnik wcześniejszych kampanii i bitwy pod Warną, wzm. w latach 1440-1469 (KDW X, 1680, zob. s. 378 przyp. 10).

18. Ihnatek z Kutyszczu i Bratyszowa [*Ichnathko de Cuthyszczu*] h. Korczak († 1471), sędzia halicki 1438-1471 (AGZ III, 207; AGZ XIII, 476; Urz. III/1, 62; Bon. 13, 286; Lel. Tarn., 204; ZDM 2477, 2490, 2494) uczestniczył w bitwie warnieńskiej, otrzymał od króla nadanie 5 wsi w przededniu bitwy.

19. Jakub z Orchowca [*Jacobo de Orouiecz*] († p. 1453), otrzymał 17 i 20 II 1443 r. w Budzie 50 grzywien na 12 łanów koło Orchowca (ZDM 646, 2450).

20. Jan Bejzat z Mokrska [*Iohanne Beysath de Mokrzko*] h. Jelita († 1465), syn Klemensa, klana radom. Obecny w Waradynie 26 VIII 1444 r., być może w niewoli po bitwie; chorąży krakowski 1442-1460, marszałek nadworny 1442 i 1449-1461, burgr. krakowski 1448, klan wiślicki 1462-1465. (KDW X, 1681; ZDM 2487; PSB XXI, 602-603; Urz. IV/1, 348).

21. Jan Cyran [*Iohanni alias Cziran de Czepowo*], otrzymał 18 VII 1444 r. 50 florenów węgierskich na wsi Chrostna (ZDM 2484).

22. Jan Farurej z Garbowa [*Iohanne Farurey de Garbow*] h. Sulima († 1453), stolnik krakowski (1434-1453) krakowski. Był synem Mikołaja, kasztelana sieradzkiego, a bratem Zawiszy Czarnego i Piotra Kruczka (ZDM 2487; PSB VI, 375-376; Urz. IV/1, 331). W bitwie nie wziął udziału.

23. Jan Gruszczyński de Iwanowice h. Róża (1405 – 8 X 1473) był synem Jana z Gruszczyca, chorąży sierdz. (1424-1432) (Urz. II/1, 99) i Łódzianki Małgorzaty z Naramowic (Damalewicz, *Utae*, 314-315). Po studiach w Akad. Krak. został ok. r. 1431 księdzem, a wkrótce potem pracował w kancelarii królewskiej. Towarzyszył królowi w drodze na Węgry (Rkps Ossol. 165, s. 177; Cod. epist. I, nr 125), gdzie uhonorowany został kanonią Eger (1440). Przed opuszczeniem przez króla Szegedu w 1444 r. został przezeń wysłany do Piotrkowa Tryb., aby przedstawić tam rozporządzenia króla. Dzięki powrotowi do kraju nie wziął udziału w dalszych wyprawach. Zdobyta pozycja w kręgach dworskich sprzyjała dalszym awansom Gruszczyńskiego, na bpa kujawsko-pomorskiego, krakowski (1463) i abpa metropolity gnieźnieńskiego (1464) z poparcia króla Kazimierza Jagiellończyka wynagradzającego go m.in. za pomyślne starania wokół II pokoju toruńskiego. (PSB IX, 55-57; HC II, 139, 160; D. IV, 711; Nitecki 73; Kwiatkowski, Urzęd. Krak. 157-158; AGZ V nr 105; Łętowski II, 14; Cod. epist. II nr 94; KDM 1490).

24. Jan Koniecpolski h. Pobóg, zw. Taszka († 1455), syn Jakuba woj.

sieradz. i Konstancji. Notariusz król. 1430, kanclerz koronny 1433-1455. Towarzyszył królowi najprawdopodobniej do 22 IX 1444 r. (obóz pod Orsową) skąd być może udał się do kraju. (KDW X, 1601, 1651; KDM 1445, 1464; PSB XIII, 517-519; Krzyżaniakowa II, 144-146).

25. Jan Kotwicz z Gołanic († 1448), starosta wschowski 1443-1447 (KDW X, 1669, 1679; Urz. I/1, 176; SGHPoz. I, 529).

26. Jan Kraska z Tarnowa h. Belina († 17 IV 1462), pisarz kancelarii król., prepozyt lwowski i zgierski (?), bp chełmski (1452-1462) (ZDM 656; PSB XV, 204; Nitecki, 208).

27. Jan Kręćk [*Iohanni Cranczek*], łozny król., otrzymał 4 VI 1443 r. w Budzie 100 grzywien na wsi Krowina (ZDM 2462).

28. Jan Ligeza z Bobrka (ok. 1380 – † a. 12 V 1458) h. Półkozic, s. Jana. Kasztelan biecki (1444-1458), ochmistrz królowej, podcasy. (PSB XVII, 317-318; Urz. IV/1, 41; SHGKr. I, 87, 146-147; D. IV, 690; ZDM 687). Z pewnością wziął udział w bitwie pod Agrią (1442), jego herb – Półkozic – namalowano w kościele NMP w Budzie.

29. Jan Łaś burgr. ksiąski (1440) i rabsztyński (1440-1441), łozny król. (ZDM 676; Arch. Kom. Hist. VIII, s. 137, 248) wymieniony 26 IV 1444 r.

30. Jan major Tarnowski h. Leliwa († 1444) zw. Amor Starszy. Poległ w bitwie o czym zaświadcza obok Długosza (D. IV, 731) także *Kalendarze krakowskie* (MPH VI, 671; II, 936; 2, V, 184). Brał już udział w bitwie pod Agrią wraz z bratem Janem zw. Gratus, stąd herb Tarnowskich Leliwa został umieszczony w kościele w Budzie (D. IV, 690; Lel. Tarn., 200-205; i tabl. IV; Gawęda, 24, 36-39).

31. Jan Niemirowicz z Żulina [*Iohanni Niemirowicz de Zulin*], otrzymał 22 VII 1443 r. w Budzie, 100 grzywien na wsi Hruszów (ZDM 2467).

32. Jan Piwoński wzm. od r. 1423 († 1463). Był w r. 1440 i 1442-1443 na Węgrzech. Brak jednakże potwierdzenia uczestnictwa w bitwie (KDW X, 1426, 1522, 1611).

33. Jan Pleszowski [*Iohannes Pleszowski*] jest wymieniony przez wszystkie *Kalendarze krakowskie* (MPH VI, 671; II, 936; 2, V, 184) poległ pod Warną (Lel. Tarn., 204).

34. Jan Rey z Szumska h. Oksza († 1 IX 1468), syn Jana i Zakliki z Korzkwi h. Syrokomla. Pieczętarz król. 1444, kanonik pozn. 1434, kapelan Władysława Jagiełły 1434, kanonik katedralny krakowski 1436, od r. 1439 prepozyt kościoła p.w. św. Michała w Krakowie. (AGZ III, nr 110; AGZ V, nr 107, 108; KDW X 1660; KDM 1460, 1464; Kwiatkowski, Urząd. kancel. 153; RHerald 7/1924-1925, s. 217-218; PSB XXXI, 189-191). W drugiej połowie r. 1433 wyjechał na Węgry, ale powrócił stamtąd w pierwszej połowie roku następnego.

35. Jan Rzeszowski h. Półkozic (ok. 1411-1488), syn Jana ze Staromieścia i N. Anny. Wymieniony przez Długosza (D. IV, 731) jako uczestnik wyprawy.

Był na pewno jeszcze 22 IX 1444 r. w obozie pod Orsową, jak świadczą dokumenty kancelarii król., jednak uczestnictwo w bitwie nie jest jednoznacznie potwierdzone. (PSB XXXIV, 70-80; Nitecki, 183). W r. 1461 przyjął święcenia, został archidiakonem sandomierskim i kanonikiem krakowskim, a w r. 1471 został bpem krakowskim.

36. Jan Szyszka [*Iohannis alias Schiska de Suprkowcze*], otrzymał 26 VII 1443 Buda, otrzymał nadanie wsi Supruńkowca w lenno (ZDM 2468).

37. Jan z Tęczyna h. Topór († 1470) syn Andrzeja kasztelana wojnickiego, wojewoda krakowski 1438 i kasztelan krakowski 1458 (ZDM 677). Wzmiankowany 29 IV 1444 r. Buda.

38. Jan Wątróbka ze Strzelec h. Oksza († a. 26 VIII 1493), był synem Klemensa ze Strzelec, wielkorządcy krakowskiego i wojewody sandomierskiego oraz Elżbiety z Marchocic. Wziął udział w bitwie warneńskiej i wpadł do niewoli tureckiej. Po odzyskaniu wolności został kanonikiem krakowskim, a później prepozytem kapituły św. Michała w Krakowie. Wreszcie 9 V 1481 r. został prekonizowany na abpa metropolitę lwowskiego (D. IV, 731; PSB XII, 590-591; Nitecki, 90; Krętosz, 69).

39. Jan Wianczik, podczaszy król. (ZDM 646).

40. Jan z Borowna h. Szreniawa wymieniony tylko przez Długosza (D. IV, 731) wziął udział w bitwie i uniknął niewoli tureckiej.

41. Jan z Pilicy, rycerz. Jak zaświadcza Długosz, Jan z Pilicy został wysłany z Piotrkowa Tryb. do Władysława Warneńczyka po 26 VIII 1444 r. jako towarzysz bpa wrocławskiego Władysława Oporowskiego. Uczestnictwo w bitwie nie jest potwierdzone. (Cod. epist. I, CXXV).

42. Jerzy Szwarc, mieszcz. krakowski, racja krakowski 1419-1450, 21 VIII 1444 r. Waradyn (ZDM 686; KMK s. XXXII).

43. Krystyn z Szczukowa [*Christini de Szczukow*], dworzanin król., otrzymał 3 II 1443 r. 300 grzywien zapisu na zamku Bakota z przyległymi wsiami (ZDM 2448).

44. Krzesław Wojszyk z Wójczy h. Powąła († a. 20 VIII 1459), pokojowiec królewski 1441, podstoli nadworny 1442-1444, podkomorzy krakowski 1456-1458. (KDW X, 1679; KDM 1445; Urz. IV/1, 94, 372). W źródłach jako *familiaribus nostris*.

45. Krzesław z Kurozwęk h. Poraj († 1459), podkomorzy sandomierski 1436-1438, kasztelan wiślicki 1438-1444, SGW 1440-1443, kasztelan lubelski 1444-1459. (KDW X 1601; KDM 1435; PSB XVI, 271-272; Urz. IV/1, 341). Na Węgrzech przebywał na przelomie 1442-1443 r. w bitwie nie wziął udziału.

46. Łukasz Górka h. Łodzia († 11 IV 1475), syn Jakuba i Doroty. Od r. 1440 towarzyszył królowi w wyprawie na Węgry, skąd został przez monarchę wysłany do kraju w końcu lipca bądź w sierpniu 1444 r. W 1428 r. został dworzaninem król., potem podczaszym pozn. 1438, woj. pozn. 1441, a po powrocie z Bułgarii trzykrotnie SGW 1447-1448, 1451-1454, 1456-1457. (KDW

X, 1669; KDM 1460, 1464; ZDM 676, 686, 687, 693, 2487, 2490; PSB VIII, 408-409; SHGPoz. II, 636-637; WSB 219).

47. Marcin Chorążyc h. Półkozic (D. IV, 731). Wg relacji Długosza uniknął niewoli tureckiej.

48. Marcin z Rożnowa († p. 1446), syn Zawiszy Czarnego uznawany początkowo za poległego w bitwie (D. IV, 731; MPH VI, 671; II, 936; 2, V, 184) w rzeczywistości powrócił do kraju w połowie 1446 r. (Lel. Tarn. 204; Gawęda, 88 p. 229 i 139-141; M. Polaczkówna, *Księga bracka*, „Miesięcznik Heraldyczny” 10/1931, s. 126-132).

49. Marcin Świema, raz wzm. tylko jako notariusz król. 16 IX 1444 r. w Caransebes (KDW X, 1687). Prawdopodobnie syn Świemy z Rososzycy; kustosz włocławski 1453, kanonik kaliski 1460.

50. Michał Lasocki h. Dołęga († 1472). Jeśli przyjąć, że bratem jego był Mikołaj († 1450) bp nominat kujawski, to rodzicami obojga byli Michał i Grzymisława. Michał L. jako zwolennik króla udał się wraz z nim na Węgry w r. 1440, skąd powrócił do Polski po klęsce warneńskiej uszedłszy z niej z życiem. Był starostą łęczyckim, podkomorzym dobrzyńskim i łęczyckim, marszałkiem nadwornym, należał do obozu husyckiego. Jeszcze przed wyruszeniem na Węgry poślubił Dorotę († p. 1496) z Melsztyna córkę Spytką poległego pod Grotnikami (1439), z którą miał 3 synów: Jana, Stanisława i Jakuba oraz 3 córki: Dorotę, Beatę i Katarzynę. Za udział w bitwie pod Agrią (1442) został nagrodzony licznymi zapisami, a jego herb – Dołęga – został namalowany w 1443 r. w kościele NMP w Budzie (ZDM, 687; PSB XVI, 541-542; ZDM 2480 [*Michaeli de Lassoethki*]; D. IV, 690).

51. Michał z Buczacza [*Michaelis de Buczacz*], dworzanin król., otrzymał 29 III 1443 r. w Budzie 100 grzywien na wsi Nowosielce i karczmie Nieśpiesz, a także 100 grzywien na wsi Złoczów 14 V 1443 r. w Waradynie (ZDM 2451, 2459).

52. Michał Dybach z Waganowic, otrzymał 21 IX 1444 r. zapis 200 grzywien na wsi Siedlec (ZDM 696).

53. Michał Chrzastowski h. Kościesza. Uczestniczył w bitwie pod Agrią i pod Warną. Jego herb namalowany został w kościele NMP w Budzie (D. IV, 690, 731; PSB III, 473; ZDM 656, 676).

54. Mikołaj, kapelan król., pleban proszowski (ZDM 654).

55. Mikołaj Domarad z Dobrzynia [*Nicolao Domarad de Dobrin*] otrzymał 20 VII 1443 r. w Budzie 100 grzywien na wsi Świełowce (ZDM 2466).

56. Mikołaj Farurej z Garbowa, wzm. 26 VIII 1444 r. jako *milite*, być może w r. 1442 student Akademii Krakowskiej (KDW X, 1681, zob. s. 379, przyp. 6), syn Jana Farureja.

57. Mikołaj Klus z Wyznian [*Nicolao Klusz de Visnyani*], otrzymał zapis 100 grzywien na wsi Krasów 22 VIII 1444 r. w Waradynie (ZDM 2488).

58. Mikołaj Lasocki h. Dołęga (ok. 1400 – 9 IX 1450). Był on być może

bratem Michała L. Mikołaj L. karierę zawdzięczał związaniu się ze stanem duchownym. W czasie wyprawy warneńskiej odgrywał rolę jednego z bliskich doradców króla, na którego miał duży wpływ. Był także orędownikiem zorganizowanej akcji mającej na celu wyparcie Turków przy pomocy międzynarodowej. Z bitwy uratował się zapewne za sprawą Hunyadiego, na którego dworze przebywał krótko po nieudanej wyprawie, by potem udać się do Rzymu i otrzymać tam z rąk Mikołaja V nominację na bpa kujawsko-pomorskiego (1449). Do kraju już nie powrócił umierając w czasie podróży. (KDW X, 1676; KDM 1460, 1464; *PSB*, XVI, 542-544; D. IV, 680, 686; Nitecki, 199; Krzyżaniakowa II, 126-130).

59. Mikołaj Ossoliński z Balic h. Topór († p. 25 VI 1459), syn Jana i N. Elżbiety. Wyjechał na Węgry w 1440 r., skąd przyjeżdżał kilkakrotnie do Polski w celu pozyskania nowych zaciągów do armii król. W bitwie udziału nie wziął opuszczając armię król. w październiku 1444 r. Pełnił urzędy: kasztelana radomskiego 1437-1441 i wojnickiego 1442-1459 (KDW X, 1669, 1681; KDM 1464; ZDM 686, 687, 2490; *PSB* XXIV, 424-425; *Urz.* IV/1, 252; SHGKr. I, 15). Poślubił Małgorzatę z Rębielic Szlacheckich.

60. Mikołaj Róża z Boryszowic, († 1478), kuchm. dwor. 1432-1454 (ZDM 646; *Urz.* X, 158; *PSB* XXI, 107; *Urz.* IV/1, 322).

61. Mikołaj Serafin z Barwałdu h. Nieczuja († 5 XI 1459), żupnik krakowski i ruski, miecznik krakowski (1440-1459) (AGZ III, 207; *Urz.* IV/1, 79; *Lel. Tarn.*, 204) uczestniczył w wyprawie warneńskiej.

62. Mikołaj Szarlejski ze Ściborza († 1457 ?), kasztelan inowrocławski, wojewoda brzeski, star. bydgoski, uczestniczył również w bitwie pod Chojnicami w 1454 r. (KDW X, 1601; KDM 1434, 1435).

63. Mikołaj z Brzezia Lanckoroński h. Zadora († 1462), syn Zbigniewa Lanckorońskiego. W roku 1440 wyjechał na Węgry i bawił tam zapewne jeszcze w 1441 r., a być może do 1442 r. W listopadzie 1444 r. przebywał jednak w Małopolsce stąd jest jasne, że udziału w bitwie nie wziął, choć podczas drogi na Węgry towarzyszył mu znaczny zastęp rycerski. Nie wiadomo, czy wziął udział w walce pod Agrią. Pełnił m.in. urzędy: marszałka nadwornego (1432-1434), podstolego krakowskiego (1435-1440), marszałka koronnego (1440-1461). (*PSB* XVI, 446; AGZ IV, 98; SPPP II, nr 3668; *Urz.* X, 160; *Urz.* IV/1, 323; KDM 1455).

64. Mikołaj z Zakrzowa h. Róża. Wielkorządca krakowski 27 X 1444 – 29 VI 1448, kasztelan wiślicki 1444-1460, marszałek nadworny 1443-1444 (KDM 1445, 1455; ZDM 2490; *Urz.* IV/1, 250, 315; Kwiatkowski, *Urzęd. kancel.* 173-174). Wziął udział w bitwie pod Agrią stąd jego herb – Róża – został umieszczony w kościele NMP w Budzie. 22 VII 1444 r. otrzymał od króla dzierżawę wielkorządcy krakowskiego (KDM IV, nr 1462), ale w otoczeniu monarszym przebywał tylko do co najmniej 28 VIII tego roku w Waradynie,

a zatem nie było go pod Warną (D. IV, 690; SPPP II, 3059; KDW X, 1669; ZDM 656, 686, 693).

65. Mikołaj Zaleski 3 VII 1443 r. otrzymał zezwolenie na wykup wsi Łabuńki oraz 200 grzywien na tej wsi (ZDM 652).

66. Nekanda z Sieciechowic h. Topór wymieniony jako uczestnik bitwy warneńskiej (D. IV, 731).

67. Paweł Wojnicki z Sienna h. Dębno (ok. 1410 – † 1444), syn Dobiesława Oleśnickiego, kaszt. wojnickiego i Katarzyny z Goraja. Kanonik krakowski 1432, sekretarz królewski (1439) i dworzanin (1444). Za zasługi w bitwie pod Agrią jego herb umieszczono w kościele NMP w Budzie (D. IV, 690). Poległ w bitwie, o czym informują *Kalendarze krakowskie* (MPH IV, 671; II, 936; 2, V, 184; KDW X, 1593, 1651; PSB XXV, 396; KDM 1455; ZDM 676).

68. Paweł z Grabowa h. Powął, wymieniony jako uczestnik bitwy warneńskiej (D. IV, 731).

69. Piotr Cieszyk z Ryterowic nad. pust. Ianu we wsi Olchowce 18 VIII 1444 r. Waradyn (ZDM 684).

70. Piotr Kamieniecki h. Pilawa (p. 1410-1447), star. dobczycki, syn Marcina z Moskorzewa i Katarzyny Kotówny. Wziął udział w bitwie pod Agrią, bowiem jego herb pojawił się w kościele NMP w Budzie. Obecność w obozie Władysława potwierdzają jeszcze dokumenty kancelarii król. z lipca i sierpnia 1444 r., co może należy łączyć z jego udziałem w bitwie warneńskiej (D. IV, 690; KDW X, 1669; KDM 1464; PSB XI, 520).

71. Piotr Rokuty (Rokutowicz) Wołczko z Kłodny [*Wołczkone Rokuthi*] h. Działosza, bojar litewski, starosta chełmski, podkomorzy lwowski (1434-1451) (Urz. III/1, 131; AGZ III, 207; ZDM 2490, 2493; Bon X, 163; RHerald 7/1924-25, s. 217-218) wziął udział w wyprawie warneńskiej.

72. Piotr Skóra z Gaju h. Awdaniec, sędzia pozn. 1442-1450, kasztelan kaliski 1450-1457 (KDM 1434, 1435; W. Semkowicz, *Ród Awdanów*, Poznań 1920, s. 118).

73. Piotr Świdwa z Szamotuł h. Nałęcz († IX 1473), syn Dobrogosta, kaszt. pozn. i Elżbiety z Goraja. Uczestniczył od r. 1440 w wyprawie króla Władysława na Węgry. Jego herb znalazł się w kościele NMP w Budzie za zasługi podczas bitwy pod Agrią (D. IV, 690). Jednakże jesienią 1444 r. opuścił armię król. i powrócił do kraju. Był m.in. kasztelanem pozn. 1450 i SGW 1460-1473 (KDW X, 1659, 1651, 1669; KDM 1455, 1460, 1464; WSB 727-728; Urz. I/1, 199; ZDM 676, 687, 693).

74. Piotr ze Smolic, kasztelan sanocki; otrzymał 200 grzywien na wsi Targowiska 17 I 1443 r. i 21 VII t.r. (ZDM 641, 654).

75. Piotr Woda ze Szczekocin h. Odrowąż († 1454). Był synem Jana († 1433), kasztelana lubelskiego, starosty dobrzyńskiego i Ofki z Wielkiego Młyna. W roku 1415 uzyskał bakalaureat Akademii Krakowskiej. Posądzony o konszachty z królową Zofią, zmuszony do ucieczki uczynił to wraz z bratem

Dobiesławem i pod Gołubcem w 1428 r. dostał się do niewoli tureckiej. Wrócił jednak do kraju popierany przez Oleśnickiego i króla. Towarzyszył królowi w czasie podróży na Węgry, wystawiając własnym sumptem oddział 100 zbrojnych. Odznaczył się w bitwie pod Agrią, za co herb jego umieszczono w kościele NMP w Budzie (D. IV, 690). W czerwcu i lipcu 1444 r. przebywał w Polsce, po czym wyjechał na Węgry, towarzysząc królowi jeszcze do obozu pod Orsową (22 IX 1444 r.). W samej bitwie udziału nie wziął, choć jego nazwiskiem jest sygnowane wiele spośród ostatnich dokumentów królewskich. Poległ w bitwie pod Chojnicami w r. 1454. Pełnił szereg urzędów: notariusza król. 1420, starosty olsztyńskiego 1433, starosty zawichojskiego 1442, podkancelerzego kor. 1438-1454, starosty łukowskiego 1446-1454 i chełmskiego 1444, (PSB XXVI, 434-436; Urz. IV/1, 293; X, 107; Lel. Tarn. 204; Cod. epist. I, nr 68; Kwiatkowski, Urzędnicy kanc. 146-152; Krzyżaniakowa II, 93-94). Braćmi Piotra byli: Dobiesław, który był również na Węgrzech, ale zmarł w r. 1442 i Jan.

76. Piotr z Latoszyna h. Gryf, według Długosza uniknął tureckiej niewoli po klęsce warneńskiej (D. IV, 731).

77. Prokop Pieniążek z Kruźlowej otrzymał 23 VIII 1444 r. w Waradynie 100 grzywien na wsi Glinik Polski, wzm. w latach 1444-1450 jako starosta sądecki (ZDM 690).

78. Przedbor z Koniecpola h. Pobóg († 1460), syn Jakuba, wojewody sieradzkiego i Konstancji. Kasztelan rozpierski (1434-1442) i sandomierski (1442/3-1460), starosta przemyski (1440-1460) i lelowski (1443-1457) (KDM 1434; ZDM 660, 2443; Urz. IV/1, 339; F. Sikora, *Testament Przedbora z Koniecpola*, „Studia Historyczne” 16/1983, s. 310-312).

79. N. Przedborowski być może identyczny z Janem burgr. i podstarościm checińskim, otrzymał 24 VIII 1444 r. w Waradynie 300 grzywien na mieście Stopnica (ZDM 691; Arch. Kom. Hist. VIII, s. 278).

80. Spytek z Tarnowa i Jarosławia [*Spitko Jarosławski*] h. Leliwa (MPH VI, 671; II, 936; 2, V, 184) jest wymieniony przez *Kalendarze krakowskie* jako poległy pod Warną 10 XI 1444. Rodzina Spytki – nie będąc pewna jego śmierci – czyniąc w 1451 r. działy majątku zabezpieczyła go jednak na wypadek powrotu z niewoli tureckiej, tym bardziej że wcześniej Kazimierz Jagiellończyk w r. 1447 zwracał się prośbą do Hunyadiiego o pomoc w odnalezieniu przepadłego Jarosławskiego (Cod. epist. II nr 11). Był on synem Spytki z Tarnowa wojewody sandomierskiego i Sandochiny ze Zgłobienia. W r. 1440 udał się na Węgry, gdzie najprawdopodobniej umarli jego starsi bracia Rafał († 21 V 1441), kasztelan wojnicki i Jan († 8 III 1442), dworzanin król. Spytek Jarosławski był najpierw dworzaninem królewskim, a od 14 VII 1441 do 28 VIII 1442 starostą ruskim (Urz. III/1, 150; AGZ XIV, nr 302; AGZ XIV, nr CXXXV; PSB XI, 4-5; Lel. Tarn., 204, 226-233; Gawęda, 64-65; KDM 1445).

81. Stachn z Podwierzbiec [*Stachnio de Podwiersbcze*], otrzymał 50 grzywien na wsi Zalawie 17 VIII 1444 r. w Waradynie (ZDM 2486).

82. Stanisław z Góry [*Stanislao de Gora*], otrzymał 30 grzywien na wsi Zuchorzyce, w Budzie 22 VI 1443 r. (ZDM 2463).

83. Stanisław z Pleszowa h. Sulima. W uznaniu za udział w bitwie pod Agrią jego herb został umieszczony w kościele NMP w Budzie. (D. IV, 690).

84. Stanisław z Roznowa syn Zawiszy Czarnego, o jego śmierci pod Warną informuje nas Długosz (IV, 731) i *Kalendarz kapituły krakowskiej* (MPH 2, V, 184, p. 463).

85. Steczek z Włodowiec [*Stephani alias Steczko de Wlodowicze*], otrzymał 50 grzywien na wsi Kuryłowice, 21 I lub 3 VI 1443 r. w Budzie (ZDM 2461).

86. Stogniew z Szumska [*Stognei de Schumsko*] otrzymał zapis 100 grzywien na m. Ołtuszków 17 I 1443 r. w Budzie (ZDM 2446).

87. Tomasz Warzimowski h. Żubrza głowa, brał udział w bitwie pod Agrią za co jego herb został wymalowany w kościele NMP w Budzie (D. IV, 690).

88. Trojan z Grabowa [*Troiano de Gabouo*], łożny król., otrzymał 200 grzywien na wsi Wielkopole, 11 IV 1443 r. w Debreczynie (ZDM 2458).

89. Warcisław z Daniłkowic [*Warcislai de Danylkowcze*] otrzymał 20 II 1443 r. w Budzie 200 grzywien od króla (ZDM 2449).

90. Wawrzyniec Zaremba z Kalinowy († 1453) syn Marcina, marszałek nadworny 1421-1426 i koronny 1426-1430, kasztelan sieradzki (1431-1452), wojewoda sieradzki (1453) (KDW X, 1601; Urz. II/1, 170; KDM 1434, 1435).

91. Wojciech ze Starościń, sta koniuchów otrzymał 150 grzywien na wsi Mołodutyń 21 I 1443 r. (ZDM 642).

92. Władysław Oporowski h. Sulima († 11 III 1453). Został skierowany 26 VIII 1444 r. do króla Władysława jako wyraziciel nastrojów rycerstwa wobec przeciągającej się nieobecności monarchy w Polsce. Był bpem kujawsko-pomorskim (1434-1439), abpem metropolitą gnieźnieńskim (1449-1453); prymas, prof. i rektor Akad. Krak. (1426), podkanclerzy kor. 1428-1434 (Cod. epist. I, CXXV; PSB XXIV, 142-144; Nitecki, 155; MPH IV, 28 – *Cat. episc. Vladislaviensium*; Urz. X, 191).

93. Wincenty Świdwa z Szamotuł h. Nałęcz († 21 X 1444), syn Sędziwoja woj. pozn. Uczestniczył w kampanii warneńskiej od 1440 r. otrzymując znaczące zapisy z rąk króla. Zmarł w czasie pochodu wojsk polsko-węgierskich pod Warną. Był kasztelanem międzyrzeckim (1423), starostą ruskim (1431-1439), wschowskim (1424-1427) i wyszehradzkim. (KDW X, 1618; KDM 1445; Starowski, *Wojownicy*, 146, WSB 728-729; Urz. I/1, 199).

94. Wojciech z Żychlina h. Szeliga († 1471), uczestniczył w bitwie warneńskiej. Pełnił urzędy i godności: notariusza publicznego (1441), pisarza król. od 1448 r., sekretarza król. od 1455 r., kanonika krakowskiego (1464-1467), podkanclerzego (1464-1471), kanonika pozn. (1465), kujawskiego, prepozyta

kaliskiego i łączyckiego, kustosza sandomierskiego. (Urz. X, 218; Lel. Tarn. 204; D. IV, 731).

95. Zaklik Tarło ze Szczekarzewic [*Zaklika Tarlo de Szczekarzouicze*], otrzymał 25 VIII 1444 r. w Waradynie 100 grzywien na wsi Stynawa (ZDM 2491, 2492).

96. Zaklik Wołoch z Turki, s. Wańka, otrzymał 24 VIII 1444 r. w Waradynie pust. Ternowe Pole i zezw. na osadz. wsi (ZDM 692).

97. Zawisza z Zakrzowa żył jeszcze na przełomie lat 1445-1446 (ZDM 2471, 2472, 2488), otrzymał od króla 400 grzywien na m. Stryju i przyleg. wsiach 24 VIII 1444 r. w Waradynie.

98. Zbigniew s. Zbigniewa Bąka z Góry h. Zadora, klan małegojski 1466 (ZDM X).

99. Zbigniew Rozperski h. Płomienie (Zadora) uczestniczył w bitwie pod Agrią, a jego herb został umieszczony w kościele NMP w Budzie.

100. [?] Sylwester Lasota (ZDM II, 564, 587; Krzyżaniakowa II, s. 135-136).

101. [?] Mikołaj z Lipnicy, subdiakon krakowski, uczestnik bitwy (Potk., 201-202), uniknął niewoli i przeszedł na islam.

Przyczynkiem do tradycji historiograficznej bitwy warneńskiej są również wiadomości pozostawione w herbarzach doby staropolskiej. Przykładem takiej informacji może tu być relacja Kaspra Niesieckiego, autora *Korony polskiej*, obszernego herbarza ukazującego się w latach 1728-1742. Niesiecki opisując rodzinę Konarskich h. Osoria, dodaje z ukontentowaniem: *O tym herbie i familiji ani Paprocki ani Okolski nie pisał*¹. Niżej uczony jezuita dodaje: *Były kiedyś konterfekty dawnych Konarskich w Topolnie, jako Michała Konarskiego sędziego ziemskiego człuchowskiego... i dalej: Jest drugi obraz Konarskiego w całym kirysiu, z mieczem u boku, i podle nóg, tarcza, na niej krzyż biały kawalerski, i na piersiach w zbroi, z takim napisem: „Miecislaus Konarski liber baro a Stejsen eques Melitensis, Vladislai Poloniae et Ungariae Regis aulicus, una cum eodem Rege, multisque Polonis ad mare Ponticum prope Varnam oppidum 1444. fortissime cum Turcis pugnando occubuit in acie”*². Wiadomości te Niesiecki czerpał z MS. *Konopackiego* i MS. *o Famil. Pruskich*. O jakich więc rękopisach mowa? Pierwsze wskazówki dotyczące autora MS. *o Familiach Pruskich* pochodzą od Adama A. Kosińskiego³ przypuszczającego, że autor rękopisów działał w drugiej poł. XVII w. Dopiero jednak badania Franciszka Piekosińskiego⁴ wskazały autora rękopiśmiennego autografu i kilku wtedy

¹ K. Niesiecki, V, 182.

² Ibidem, 182-183.

³ A.A. Kosiński, *Szlachta pruska podług rękopisu z 1671 roku*, „Biblioteka Warszawska” 3/1856, s. 349-372.

⁴ F. Piekosiński, *Jana Karola Dachnowskiego sumaryusz herbarza szlachty prusko-polskiej*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 1900, 3-4, col. 215-241; 283-295, 37-346, 387-390, 425-431, 470-484.

istniejących kopii dzieła o rodzinach pruskich. Autorem herbarza zatytułowanego tylko w autografie Biblioteki Kórnickiej PAN, jak: *Herby szlacheckie w ziemiach pruskich* był Jan Karol Dachnowski. F. Piekosiński dostarczył jedynie niewielkich próbek materiału, które na tyle zainteresowały przede wszystkim Karola Górskiego⁵, że postawił on tezę o wykorzystywaniu przez Niesieckiego materiału Dachnowskiego. Obecnie wiadomo ponad wszelką wątpliwości, że cytowane przez K. Niesieckiego *MS. o Famil. Prusk.* to najpewniej drugi z autografów herbarza Jana Karola Dachnowskiego znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie; *MS. Konopackiego* to kopia pochodząca z końca XVII wieku, a przepisana na zamówienie Stanisława Konopackiego kasztelana chełmińskiego († 1709) przechowywana obecnie w toruńskim Archiwum Państwowym. Autor *Herbów szlacheckich w ziemiach pruskich* – Jan Karol Dachnowski h. Ślepowron (ok. 1594 – ok. 1655) był absolwentem Akademii Krakowskiej, a większość życia spędził w kancelariach grodzkich jako pisarz⁶. W historii literatury polskiej jest najczęściej utożsamiany z panegirystyką. Oprócz tego gatunku interesował się heraldyką, czego dowodem są dwa napisane przezeń herbarze. Jeden z nich dotyczący ogólnie heraldyki polskiej – pisany na wzór dzieła Bartosza Paprockiego – został niedokończony lub uległ rozproszeniu, ponieważ w czasach badań F. Piekosińskiego (koniec XIX wieku), istniała tylko wydrukowana karta tytułowa i niewielkie fragmenty tekstu. Drugi z herbarzy autorstwa Dachnowskiego, wspomniane *Herby szlacheckie w ziemiach pruskich* można uznać za dzieło prawie ukończone, a powstające być może od 1632 r. do końca 1654.

To właśnie Dachnowski bezpośrednio z pierwszej ręki, a nie Niesiecki (V, 183), informuje nas o udziale w kampanii warneńskiej niejakiego Mieczysława Konarskiego h. Fracta rota, jak w rzeczywistości mianuje ten herb autor *Herbów szlacheckich*. Niesiecki nie przyniósł też w całości opisu dotyczącego Mieczysława Konarskiego. Dachnowski bowiem charakteryzuje Konarskiego nie na podstawie własnych wyobrażeń czy na podstawie tradycji ustnej, lecz przepisując tekst z owego konterfektu, który znajdował się w czasie kwerendy heraldyka w Topolnie: *Non hominum multitudine neque corporum proceritate, sed animorum virtute rem bellicam meriti et expedire fas esse inquiebat*⁷. Jak wynika z naszych badań informacje Dachnowskiego w tym względzie należy traktować poważnie, tym bardziej że wiarygodność całego herbarza w innych partiach jest duża, a autor wyjątkowo rzadko odwoływał się do narracji dotyczącej wieku XV, gdy nie dysponował odpowiednim materiałem źródłowym⁸.

⁵ K. Górski, *O herbarzach polsko-pruskich*, „Miesięcznik Heraldyczny” R. 9/190, s. 64.

⁶ PSB IV, s. 387; *Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie*, t. II, s. 109.

⁷ J. K. Dachnowski, rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie III. 3143, s. 157.

⁸ Zob. J. K. Dachnowski, *Herbarz szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*. Z rękopisów Biblioteki Kórnickiej i Biblioteki Narodowej odczytał, wstępem i przypisami opatrzył Zdzisław Pentek, Kórnik 1995, Wstęp.

Liczebność armii polskiej, która znajdowała się na Węgrzech, a później podążyła na warneńskie pola, jest szacowana na ok. 5-6 tys. ludzi. Z tego znamy imiennie, włączając w to króla, 102 osoby, które pojawiły się na Węgrzech, bądź przebywały w otoczeniu monarchy w latach 1443-1444. Źródła dokumentalne, źródła narracyjne – z czego J. Długosz wspomina o 30 uczestnikach – *Kalendarze krakowskie* zgodnie dodają jeszcze trzech nieznanych Długoszowi uczestników bitwy, i wreszcie Dachnowski, który powoływał się na treść napisów na obrazie w Topolnie, potwierdzają – obok króla – imiennie uczestnictwo 103 polskich rycerzy bądź duchownych. Liczba znanych imiennie polskich uczestników wyprawy warneńskiej i czasu bezpośrednio ją poprzedzającego jest równa prawie 2 procentom wszystkich, którzy wzięli w niej udział ze strony polskiej, czego nie należy uznawać za zjawisko odosobnione, zważywszy, że bitwa odbywała się z dala od granic Polski, a dokumenty Metryki Koronnej przepadły wtedy bez wieści. Po raz kolejny zyskujemy też dowód na ułomność relacji narracyjnych, nad którymi górują przekazy dokumentalne. Wyniki badań sygnalizują również znikomą wiedzę, jaką dysponujemy na temat tego ważnego wydarzenia późnośredniowiecznej Polski⁹.

SKRÓTY

AGZ – *Akta Grodzkie i Ziemskie z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie...* wyd. O. Pietruski, L. Tatomir, X. Liske, A. Prochaska, W. Hejnosz, t. 1-25. Lwów 1868-1935.

Arch. Kom. Hist. – *Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności Bon.* – A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. I-XVI, Warszawa 1899-1913.

Cod. epist. – *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, t. I-III, Kraków, 1876, 1891, 1894.

D. – Joannis Długosz Senioris..., *Opera omnia*, t. I, Kraków 1887.

Damalewicz, Vitae – *Vitae Vladislaviensium episcoporum*, Cracoviae 1642.

Gawęda – S. Gawęda, *Możnowładztwo małopolskie w XIV i w pierwszej połowie XV wieku. Studium z dziejów rozwoju wielkiej własności ziemskiej*, Kraków 1966.

Janczar – *Pamiętniki Janczara, czyli Kronika turecka Konstantego z Ostrowicy*, wyd. J. Łoś, Kraków 1912.

Kallimach – Philippi Callimachi *Historia de lege Vladislao*, wyd. I. Lichońska, T. Kowalewski, tłum. A. Komornicka, Warszawa 1961.

⁹ Już po przygotowaniu artykułu ukazała się praca S. Sroki, *Z dziejów stosunków polsko-węgierskich w późnym średniowieczu. Szkice*, Kraków 1995, Opublikowane tam, *Itinerarium Władysława Warneńczyka jako króla Węgier (1440-1444)*, s. 139-166, przynosi wiele niedostępnych mi materiałów dokumentalnych (zwłaszcza węgierskich) mogących, być może, uzupełnić tę prowizoryczną listę wyprawy warneńskiej.

- Kallimach, Vitae** - [Kallimach F.] *Vita et mores Greogorii Sanocei Leopoliensis archiepiscopi auctore Philippo Buonacorsi Callimacho*, MPH VI, 163-216.
- KDM** - *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. I-IV, Kraków 1876-1905.
- KDW** - *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. I-X, Poznań-Warszawa 1877-1993.
- KMK** - *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257-1506*, wyd. F. Piekosiński, cz. 1-4, Kraków 1879-1882.
- Krętosz** - J. Krętosz, *Organizacja archidiecezji łwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986.
- Krzyżaniakowa** - I. Krzyżaniakowa, *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły, część I: Studium z dziejów kultury politycznej Polski XV wieku*, Poznań 1972, część II: *Urzędnicy*, Poznań 1979.
- Kwiatkowski, Urzędnicy kancel.** - S. Kwiatkowski, *Urzędnicy kancelaryjni, koronni i dworscy z czasów Władysława III Warneńczyka*, „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny” t. 17/1884, s. 158-161 i osobno Kraków 1883.
- Lele. Tarn.** - W. Dworzaczek, *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV-XV*, Warszawa 1971.
- Łętowski** - L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, t. I-IV, Kraków 1850-1854.
- MPH** - *Monumenta Poloniae Historica*, t. I-VI i series nova, t. I.
- Niesiecki** - K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. I-X, Lipsk 1839-1845. (Korzystano z wydania reprintowego, Warszawa 1989).
- Nitecki** - P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Warszawa 1992.
- Potk.** - E. Potkowski, *Warna 1444*, Warszawa 1990.
- PSB** - *Polski słownik biograficzny*, t. I, Kraków 1935.
- RHerald** - *Rocznik Heraldyczny*.
- SHGKr.** - *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. I, Wrocław 1980.
- SHGPoz.** - *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, cz. I-III, Wrocław 1982-1991, Poznań 1993.
- SPPP** - *Starodawne Prawa Polskiego Pomnika*, wyd. A.Z. Helcel, t. I, Kraków 1856 n.
- Starowolski, Wojownicy** - S. Starowolski, *Wojownicy sarmaccy*. Tłumaczenie Jan Starnawski, Warszawa 1978.
- Urzęd.** - *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, pod redakcją A. Gąsiorowskiego.
- I, 1** - *Urzędnicy wielkopolscy XII-XV wieku*, opr. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko, Wrocław 1985.
- II/1** - *Urzędnicy łączycy i wieluńscy XII-XV wieku*, opr. J. Bieniak, A. Szymczakowa, Wrocław 1985.

- Urz. III/1** – *Urzednicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku (Ziemia balicka, lwowska, przemyska, sanocka)*, opr. K. Przyboś, Wrocław 1987.
- Urz. IV/1** – *Urzednicy malopolscy XII-XV wieku*, opr. J. Kurtyka, T. Nowakowski, F. Sikora, A. Sochacki, P.K. Wojciechowski, B. Wyrozum-ska pod redakcją A. Gąsiorowskiego, Wrocław 1990.
- Urz. X** – *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku*, opr. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziera, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, pod red. A. Gąsiorowskiego, Kórnik 1992.
- WSB** – *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1983.
- ZDM** – *Zbiór dokumentów malopolskich*, wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kurasio-wa, t. I-VIII, Wrocław 1965-1975.

LES PARTICIPANTS POLONAIS DE L'EXPÉDITION DE VARNA

Résumé

L'article est une tentative de l'établissement des membres de l'entourage du roi Ladislas III ayant pris part dans l'expédition contre la Turquie dans les années 1443-1444. En tenant compte des documents, l'auteur estime à environ 100 personnes le nombre des participants de l'expédition. Cependant cette estimation n'est que provisoire (surtout en ce qui concerne les participants de la bataille de Varna).